

Hans Schultz Hansen

Hvordan benytter man akterne fra Statsarkivet i Kiel i Rigsarkivet og Landsarkivet for Sønderjylland?

aus:

Archive zwischen Konflikt und Kooperation
Arkiver mellem konflikt og samarbejde

75 Jahre deutsch-dänisches Archivabkommen von 1933
75 år dansk-tysk arkivoverenskomst af 1933.

Herausgegeben von
udgivet af

Rainer Hering, Johan Peter Noack, Steen Ousager und / og Hans Schultz Hansen (Landesarchiv Schleswig-Holstein / Statens Arkiver i Danmark)

S. 127–131

Impressum

Bibliografische Information der Deutschen Nationalbibliothek

Die Deutsche Nationalbibliothek verzeichnet diese Publikation in der Deutschen Nationalbibliografie; detaillierte bibliografische Daten sind im Internet unter <http://dnb.d-nb.de> abrufbar.

Die Online-Version dieser Publikation ist auf den Verlagswebseiten frei verfügbar (*open access*). Die Deutsche Nationalbibliothek hat die Netzpublikation archiviert. Diese ist dauerhaft auf dem Archivserver der Deutschen Nationalbibliothek verfügbar.

Open access über die folgenden Webseiten:

Hamburg University Press – <http://hup.sub.uni-hamburg.de>

Archivserver der Deutschen Nationalbibliothek – <http://deposit.d-nb.de>

PURL der Gesamtausgabe:

http://hup.sub.uni-hamburg.de/purl/HamburgUP_LASH95_Archive

ISBN 978-3-937816-59-3 (Printversion)

ISSN 1864-9912 (Printversion)

© 2008 Hamburg University Press, Verlag der Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Carl von Ossietzky, Deutschland

Covergestaltung: Atelier Bokelmann, Schleswig, Deutschland

Produktion: Elbe-Werkstätten GmbH, Hamburg, Deutschland

<http://www.ew-gmbh.de>

Inhaltsverzeichnis / Indholdsfortegnelse

Grußwort	7
<i>Ministerpräsident des Landes Schleswig-Holstein Peter Harry Carstensen</i>	
Forord	9
<i>Ministerpräsidenten for landet Schleswig-Holstein Peter Harry Carstensen</i>	
Forord	11
<i>Den danske kulturminister Carina Christensen</i>	
Grußwort	13
<i>Die dänische Kultusministerin Carina Christensen</i>	
Vorwort der Herausgeber	15
<i>Rainer Hering, Johan Peter Noack, Steen Ousager und Hans Schultz Hansen</i>	
Udgivernes forord	19
<i>Rainer Hering, Johan Peter Noack, Steen Ousager og Hans Schultz Hansen</i>	
Arkivoverenskomsten med Tyskland 1933 og dens forhistorie	23
<i>Hans Kargaard Thomsen (København)</i>	
Das Archivabkommen mit Deutschland 1933 und seine Vorgeschichte	59
<i>Hans Kargaard Thomsen (Kopenhagen)</i>	
Die Folgen des deutsch-dänischen Archivabkommens von 1933 im Landesarchiv Schleswig-Holstein: Vom Nutzen für die Benutzung	101
<i>Malte Bischoff (Schleswig)</i>	
Den dansk-tyske arkivoverenskomst af 1933 og dens betydning for benyttelsen af Landesarchiv Schleswig-Holstein	113
<i>Malte Bischoff (Slesvig)</i>	

Hvordan benytter man akterne fra Statsarkivet i Kiel i Rigsarkivet og Landsarkivet for Sønderjylland?	125
---	-----

Hans Schultz Hansen (Aabenraa)

Wie benutzt man die Archivbestände, die aus dem Staatsarchiv Kiel stammen und sich im dänischen Reichsarchiv sowie im Landesarchiv für Nordschleswig befinden?	131
--	-----

Hans Schultz Hansen (Apenrade)

Anhang

Das deutsch-dänische Archivabkommen von 1933 Den dansk-tyske arkivoverenskomst af 1933	137
---	-----

Programm des Festaktes Program for jubileumsfestligheden	145
---	-----

Autoren- und Herausgeberverzeichnis Fortegnelse over forfattere og udgivere	147
--	-----

Veröffentlichungen des Landesarchivs Schleswig-Holstein	149
---	-----

Hvordan benytter man akterne fra Statsarkivet i Kiel i Rigsarkivet og Landsarkivet for Sønderjylland?

Hans Schultz Hansen (Aabenraa)

1 Indledning

De akter, som Danmark modtog i henhold til den dansk-tyske arkivoverenskomst af 1933, gik dels til Rigsarkivet, dels til Landsarkivet for Sønderjylland (dengang Landsarkivet for de sønderjydske Landsdele).

Såvel i Rigsarkivet som Landsarkivet for Sønderjylland og de øvrige afdelinger af Statens Arkiver foregår i skrivende stund et omfattende arbejde med at inddatere hele arkivbestanden i Statens Arkivers arkivdatabase DAISY, en forkortelse for Dansk Arkivalie-InformationS-Ystem. Når arbejdet er afsluttet, vil også alle akter fra den dansk-tyske arkivudveksling være inddateret. Databasen kan tilgås via internetsiden <http://www.daisy.sa.dk/>.

Fra årsskiftet 2008/09 vil der være en tysksproget version af Statens Arkivers hjemmeside <http://www.sa.dk/>, der kan bruges som indgang.

I Rigsarkivet er inddateringen i det væsentligste gennemført. Derfor henvises i det følgende ikke til utrykte fortegnelser til Rigsarkivets samlinger, men alene til fortegnelser i rækken af *Vejledende Arkivregistraturer*.

Derimod vil der endnu gå nogle år, før alle arkiver i Landsarkivet i Aabenraa er inddateret. Derfor henvises der for dette arkivs vedkommende både til trykte og utrykte fortegnelser.

2 Akterne i Rigsarkivet

Rigsarkivet modtog ifølge arkivoverenskomsten „kopibøgerne fra patent- og reskriptregistraturen fra det tidligere tyske kancelli i København for årene 1730–1770.“ Arkivet fra *Tyske Kancelli* (fra 1806 Slesvig-Holstenske Kancelli, fra 1816 Slesvig-Holsten-Lauenborgske Kancelli) blev desuden forøget med akter vedr. nordslesvigske forhold. En fortegnelse over de modtagne arkivalier findes i den trykte fortegnelse *Tyske Kancelli I* (1946, bind VII i serien *Vejledende Arkivregistraturer*), s. 21f („Patenten“ og „Inländische Registratur“) og s. 65–90 (topografisk ordnede sager vedr. nordslesvigske forhold). Landsarkivet for Sønderjylland har mikrofilm af hele kancelliets arkiv. Filmliste findes på læsesalen.

Omkring halvdelen af de erhvervede akter hidrørte fra Ministeriet for Hertugdømmet Slesvig 1851–1864. Statsarkivet beholdt dog akter vedrørende Sydslesvig, som endnu kunne have retlig betydning, samt kopibøgerne. I tilknytning til dette arkiv afleveredes akter fra den dansk-tysk-britiske bestyrelseskommission 1849/50 og den overordentlige danske regeringskommissær 1850/51. Landsarkivet for Sønderjylland har mikrofilm af forordninger, forestillingsprotokoller, journaler med registre, konfirmerede testamenter, ansøgninger, akter vedr. stænderforsamlinger samt andre akter af politisk betydning. Dertil haves komplette film af bestyrelseskommissionens og regeringskommissærens arkiver. Filmlister findes på læsesalen.

Fra det hertugelige glücksborgske arkiv afleverede Statsarkivet en række generelle sager, mens det beholdt lokalsager vedr. hertugernes besiddelser i Sydslesvig (Angel). Den danske del af de glücksborgske hertugers arkiver er registreret i den trykte fortegnelse *De sønderjyske fyrstearkiver* (1959, bind X i serien *Vejledende Arkivregistraturer*), s. 170–207. Det er anført i anmærkninger, hvis det drejer sig om sager afleveret fra Kiel. Sager på papir er mikrofilmet, og filmene befinder sig på Landsarkivet for Sønderjylland, se filmliste på læsesalen.

Udover de nordslesvigske lokalakter, der som nævnt blev indlemmet i Tyske Kancellis arkiv, modtog Rigsarkivet en række nordslesvigske amtsregnskaber indtil 1867, som til dels rakte tilbage til slutningen af 1500-tallet. Landsarkivet for Sønderjylland har mikrofilm af regnskaberne, se utrykt filmliste på læsesalen. Endvidere modtog Rigsarkivet spredte sager vedr. Nordslesvig fra Den slesvig-holstenske Landkommission 1768–1823, den slesvigske landkommissær, udskiftningskort fra Nordslesvig, de gottorp-

ske hertugers arkiver, statholderskabets arkiv, Regeringskanselliet i Glückstadts arkiv, den slesvigske overrets og den slesvigske provinsialregerings arkiver. Der henvises her til de nævnte bind af VII og X af *Vejledende Arkivregistraturer*. Endelig modtog Rigsarkivet sager vedr. de vestslesvigske enklaver særlig fra Danske Kancellis og Kultusministeriets arkiver, samt nogle sager vedr. Nordslesvig fra gods- og privatarkiver.

3 Akterne i Landsarkivet for Sønderjylland

Landsarkivet for Sønderjylland modtog ifølge arkivoverenskomsten „lokalakter for de i året 1920 afståede nordslesvigske områder.“ Med det klude-tæppe, som den slesvigske administration udgjorde lige indtil 1864, betød det udveksling af arkivalier fra en bred vifte af myndigheder. Endnu indtil årtusindskiftet tjente de originale lister fra Statsarkivet som indgang til en række af sagerne. Nu er listerne alle omskrevet efter danske principper og integreret i de arkivfortegnelser, som Landsarkivet har udarbejdet. „Afleveringen fra Kiel“ udgør imidlertid i mange tilfælde stadig en særlig afdeling af de pågældende arkiver.

I det følgende henvises imidlertid til, hvor akterne fra Statsarkivet er fortegnet i trykte og utrykte arkivfortegnelser. De sidstnævnte findes alle på Landsarkivets læsesal, hvor de kan benyttes ved henvendelse til vagthavende i vejledningsskranken. Det samme gælder de trykte fortegnelser, der også kan købes på arkivet eller lånes på biblioteket.

Fra *Generalsuperintendentens arkiv* (Abt. 18) afgav Statsarkivet visitationsberetninger, forordninger, præstesager, skolesager, fattigsager, underkonsistorialsager og legatsager. Dertil kom akterne fra det tidligere bispedømme Als-Ærø 1819–1864 samt arkivfortegnelser og kirkeinventarer fra de nordslesvigske sogne. En fortegnelse over akterne findes i den utrykte arkivregistratur over *Bispearkiver*, som befinder sig på Landsarkivets læsesal. Generalsuperintendentens arkiv er fortegnet s. 1–8 og biskoppen over Als og Ærøs arkiv s. 22–24. Kirkeregnskabsbøgerne fra Ærø blev i to omgange i 1938 og 1957 viderefleveret til Landsarkivet for Fyn i Odense.

Størstedelen af de afleverede akter kom fra de nordslesvigske amter Haderslev, Aabenraa-Løgumkloster, Sønderborg og Tønder med underhørende amtsstuer, husfogderier og ridefogderier. Den utrykte fortegnelse *Haderslev amtsarkiv indtil 1867* (2001) rummer s. 68–72 sagerne fra Kiel. Den

trykte fortegnelse over *Aabenraa og Løgumkloster amter indtil 1867/68* (1997) fortegner akterne fra Kiel s. 34–50 (Aabenraa amt) og s. 51–61 (Løgumkloster amt). Den utrykte fortegnelse *Sønderborg og Nordborg amter indtil 1867/69* (1997) rummer s. 28–44 Statsarkivets akter fra Nordborg amt indtil 1778, s. 45–49 og 56–68 fra Sønderborg amt indtil 1777 og Sønderborg-Nordborg amt 1778–1867, s. 142–144 dekretprotokoller og s. 157–166 kirke-visitorialsager. Endelig findes der i den trykte arkivregistratur *Tønder amt til 1867/Amt Tøndern bis 1867* (2001) s. 1–104 en fortegnelse over den danske del af amtsarkivet, hvoraf en betydelig del kommer fra Kiel; disse akter er dog ikke særskilt markeret i fortegnelsen. De få akter, som blev udleveret af Flensborg amts arkiv, vedrører Bov sogn og er nævnt i den utrykte fortegnelse *Ribe Stiftamt indtil 1867 – Flensborg amt indtil 1867* (2001).

Landsarkivets bestand af amtsstuearkiver er alle fortegnet i *Amtsstuearkiver fra Nordslesvig indtil 1867* (2001), som er utrykt. En betydelig del af akterne kommer fra Statsarkivet, og det fremgår af registraturen, hvilke det drejer sig om med angivelse af Statsarkivets Acta-nummer. Helt tilsvarende findes en utrykt fortegnelse over *Husfogedarkiver fra Nordslesvig indtil 1868* (2001).

Ride- og herredsfogderiernes arkivalier fra Statsarkivet i Kiel skal for det meste findes i den trykte fortegnelse *Nordslesvigske retsbetjentarkiver* (1976), mens nogle er overført til amtsstue- og husfogedarkiverne.

Med fra Kiel var også talrige arkivalier fra de fyrstelige augustenburgske distrikter, der nu er oplistet i den trykte arkivfortegnelse *De augustenburgske og gråstenske godser* (1978), hvor disse akter er opført med den gamle signatur fra Statsarkivet.

Fra Statsarkivet modtog Landsarkivet også nogle arkivalier fra de nordslesvigske købstæder. Retsarkivalierne er anført i ovennævnte fortegnelse over retsbetjentarkiverne under de enkelte købstæders jurisdiktioner, mens de øvrige kan findes i den trykte fortegnelse *De ældre nordslesvigske byarkiver* (1979).

Endelig var der i afleveringen fra Kiel nogle håndskrifter, som for størstedelens vedkommende blev placeret i Landsarkivets samling af topografica, hvortil der findes en utrykt fortegnelse på læsesalen og nogle akter om nordslesvigske stiftelser i det 19. århundrede fra Regeringen i Slesvigs arkiv, hvortil der findes en lille utrykt fortegnelse på læsesalen *Den kongelige regering i Slesvig*.

Litteratur

Holger Hjelholt: Den dansk-tyske Arkivudveksling i April-Maj 1936. Hvad vi fik, og hvad vi afstod (Fortid og Nutid bind 12), 1937–38, s. 1–11.

Axel Linvald: Dansk-tysk Arkivudveksling (Historisk Tidsskrift 10. række, 4. bind), 1937–38, s. 109–120.

Meddelelser om Rigsarkivet for årene 1921–44. København 1958, s. 73–85.

Fortegnelse over Arkivalier afleverede fra Statsarkivet i Kiel. Utrykt fortegnelse, Landsarkivet for Sønderjylland.